

Arbejdsmarked. Historisk vækst i deltidsjobs

Nye tal viser, at fuld tid er ved at være fortid indenfor hotel, restauration og detailhandel.

ANALYSE

Anna Ilsøe

Politiken, 27. marts 2016

Nye tal viser, at andelen af deltidsjobs er vokset markant i hotel- og restaurationsbranchen samt detailhandlen. Den danske økonomi har gennem længere tid været på vej ud af krisen, men det danske arbejdsmarked er stadig præget af nogle af de forandringer, krisen førte med sig. Det gælder eksempelvis den stigende andel af deltidsansættelser i visse servicefag. Nye tal fra Eurostat viser, at deltid nu snarere er reglen end undtagelsen i f.eks. hotel- og restaurationsbranchen. Spørgsmålet er, hvad det kommer til at betyde for det danske arbejdsmarked og måden, vi regulerer på via kollektive aftaler – den såkaldt danske model.

I 2007, før den finansielle og økonomiske krise ramte Danmark, var 48 procent i hotel- og restaurationsbranchen ansat på deltid. Det tal var i 2013 steget til 64 procent. Tager vi detailhandlen, finder vi en lignende udvikling. Andelen af deltidsansatte i detailhandlen lå på 30 procent i 2007, men steg efter krisen og var i 2013 47 procent.

For begge brancher gælder, at stigningen var kraftigst lige efter krisen i årene 2009 og 2010. Det bemærkelsesværdige er dog, at tallene ikke begyndte at falde nævneværdigt igen, i takt med at den økonomiske situation blev bedre. Andelen af deltidsansatte ser ud til at stabilisere sig på et nyt højere niveau.

Antallet af deltidsjobs har ofte været genstand for debat. Et eksempel er i forbindelse med revideringen af lukkeloven i 2012, der åbnede for en højere grad af søndagsåbent i detailhandlen. Her kobede man antallet af deltidsjobs i detailhandlen sammen med ændringerne i lukkeloven. Når man ser på tallene fra før krisen og frem, må man konstatere, at ændringerne i lukkeloven i bedste fald

kun er en del af forklaringen. De største stigninger i antallet af deltidsansatte i detailhandlen skete i 2009 og 2010 – før lukkeloven blev ændret i 2012. En anden mere sandsynlig forklaring er effekten af den økonomiske krise. Krisen i 2008 ramte Danmark hårdere end f.eks. Norge og Sverige. Her har andelen af deltidsjobs i detailhandlen og hotel- og restaurationsbranchen været stabil eller svagt stigende i perioden 2007 til 2013. Det peger på, at deltidsansættelserne i dansk detailhandel og hotel og restauration kan have været en form for krisehåndtering. Cheferne har måske valgt at ansætte på deltid for at spare i en krisetid.

Det kræver dog, at der er jobsøgende, der er interesserede i deltidsjobs. Og det må man sige, at der har været. Navnlig en gruppe har i den grad indtaget detailhandlen og hotel- og restaurationsbranchen: de unge studerende. I 2007 udgjorde unge under 27 år halvdelen af de ansatte i de to brancher – i 2013 var henholdsvis 70 og 52 procent af de ansatte i hotel- og restaurationsbranchen og detailhandlen under 27 år. Langt de fleste af de unge (over 80 procent) har i dag deltidsjob, og de angiver studier som hoved- årsagen til dette valg.

De unge studerende ønsker et job, de kan kombinere med deres studium, og det er der stor mulighed for i detailhandlen og hotel- og restaurationsbranchen. Her kan de få et deltidsjob, hvor mange arbejdstimer ligger om aftenen og i weekenderne, og jobbet kolliderer ikke med deltagelse i undervisning i dagtimer på hverdage. Når cheferne i detailhandlen og hotel- og restaurationsbranchen ansætter unge studerende på deltid, er det altså udtryk for et match i interesser vedrørende arbejdstid.

Man kan spørge sig selv, om det er en succeshistorie eller en forfaldshistorie, at unge studerende i dag udgør den største gruppe ansatte i hotel- og restaurationsbranchen og detailhandlen i Danmark.

Umiddelbart giver det god mening, at de studerende søger jobs der, hvor arbejdstiden passer med deres liv som studerende, og at cheferne ansætter fleksibel arbejdskraft i økonomisk trængte tider. På kort sigt ligner det en win-win-situation.

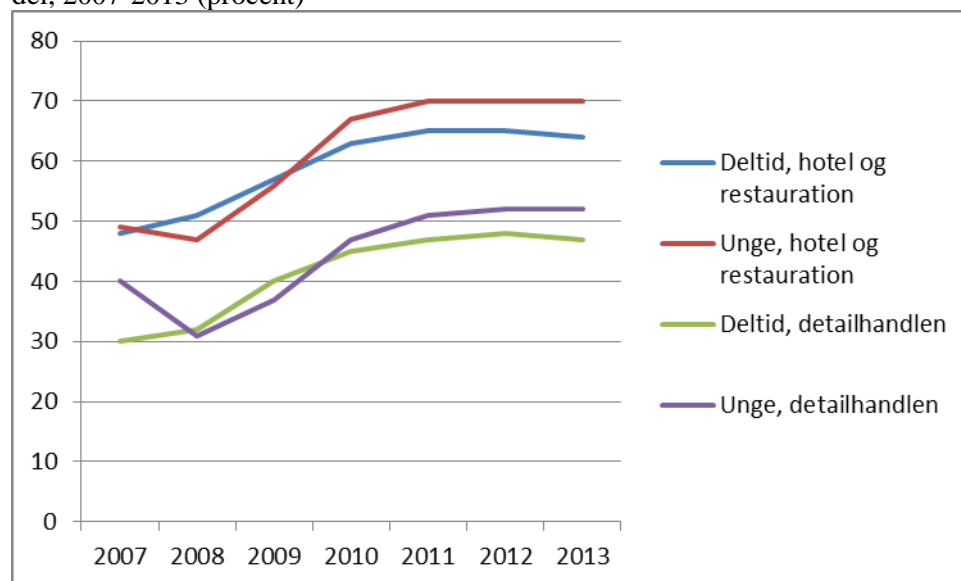
På lang sigt ser situationen måske anderledes ud. Mange af de deltidsansatte studerende i detailhandlen og hotel- og restaurationsbranchen får i dag overenskomstsikret løn med tillæg for skæve arbejdstider. De studerende arbejder imidlertid kun i de to brancher, til de bliver færdige med deres studier. Deres incitament til at organisere sig i en fagforening er derfor mindre, end hvis de så hele deres fremtidige karriere her.

Organisationsgraden i detailhandlen og hotel og restauration har været faldende og ligger i dag under gennemsnittet for det private arbejdsmarked. Det er et åbent spørgsmål, om det på lang sigt vil være nok til at sikre en overenskomst-udvikling, der fastholder jobbene som attraktive. Spørgsmålet er, hvem der overtager deltidsjobbene, hvis de studerende på et tidspunkt trækker sig, og om

det er nogle medarbejdergrupper, der kan leve af – og med – et deltidsjob på skæve tider.

Studerende har ofte en lille økonomi og få familieforpligtelser. Midaldrende forsørgere står i en helt anden situation, og hvis de rykker ind, kan det tvinge arbejdsmarkedets parter til at skele mere til lovgivning som reguleringsredskab. Det kan på sigt skubbe til brøken mellem de forskellige reguleringsformer på det danske arbejdsmarked, der i dag er domineret af kollektive aftaler.

Andelen af deltidsjobs og unge under 27 år i hotel og restauration og detailhandel, 2007-2013 (procent)

Kilde: Eurostat, Labour Force Survey.

En version af denne analyse kan læses i det kommende nummer af tidsskriftet Labour and Industry, 26 (1), special issue om living wage.

FAOS
29.03.16